

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 9 Issue 5, p. 155-166, December 2017

DOI: 10.9737/hist.2017.565

Demokrat Parti Edirne Milletvekili Rükneddin Nasuhioğlu'nun Anayasayı İhlal Davasında Yargılanması: Suçlamalar ve Savunma *Democratic Party Edirne Deputy Rükneddin Nasuhioğlu's Trial on Violation of the Constitution: Crimes and Defense*

Dr. Işıl TUNA

(ORCID: 0000-0002- 6238-1609)

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - İstanbul

Volume 9
Issue 5
December
2017

Öz: Rükneddin Nasuhioğlu, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında tutuklanan ve Yassıada'da Anayasayı ihlal etmekten yargılanan Demokrat Parti'ye mensup Edirne milletvekilidir. İddianamede Nasuhioğlu'nun hapis cezası istemi ile yargılanmasına gerekçe olarak şahsi menfaat sağlaması, Halk Partisi'nin mallarının hazineye devredilmesine dair kanunun teklifçileri arasında yer alması, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi kanun tasarısında Dâhiliye Encümeni başkanı sıfatıyla imzasının bulunması ve oy vermesi, Meclis'in İçtüzüğünde yapılan değişiklikte oy vermesi ve bazı hâkimlerin yerlerinin değiştirilmesi gösterilmiştir. Savunmasında bu iddiaların çoğunluğu reddedilmiş ve atfedilen suçlamaların doğru olmadığı belirtilmiştir. Anayasa'yı İhlal Davası'nda yargılanan Nasuhioğlu dört sen iki ay hapis cezasına çarptırılmıştır. 1962 affı ile serbest kalan Nasuhioğlu 1973 tarihinde vefat etmiştir. Ağırlıklı olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Yassıada Tutanakları çerçevesinde hazırlanan çalışmamızın amacı Demokrat Parti Edirne milletvekili Rükneddin Nasuhioğlu'nun Yassıada'da yargılanma sürecinin gözler önüne serilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Milletvekili, Darbe, İddianame, Savunma, Mahkeme.

Abstract: Rükneddin Nasuhioğlu is Edirne Deputy of Democratic Party who was arrested and tried to Violate of Constitution in Yassıada after the Coup dated 27 May 1960. In the bill of indictment, grounds for the trial of Nasuhioğlu for imprisonment his personal benefit, the inclusion of the People's Party as a law tenderer for the transfer of property to the treasury, in the drafting of the law of Kırşehir as a district, the presence and voting of his signature as the president of the custodian, voting in the Assembly's Rules of Procedure and some judges have been replaced. In his defense, most of these allegations were rejected and attributed to the accusations attributed to it not being correct. Nasuhioğlu, who was tried in the case of Violation of the Constitution, was sentenced to four years in prison. Nasuhioğlu was released in 1962 with amnesty and died in 1973. This study was mainly based on Yassıada Reports kept in Prime Ministry Republic Archive. It dwells on trial proseses of Democratic Party Edirne Deputy Rükneddin Nasuhioğlu in Yassıada court.

Keywords: Deputy, Coup, Indictment, Defense, Court.

Giriş

1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti Edirne milletvekili olarak parlamentoda görev yapan İbrahim Rükneddin Nasuhioğlu, 1307 (1891) İstanbul-Üsküdar Hasan Paşa Mahallesi doğumludur.¹ İlköğrenimini Üsküdar'da, ortaöğrenimini Toptaşı Askeri Rüştiyesinde, liseyi

¹ Rükneddin Nasuhioğlu'nun ailesi hakkında da bilgiler yer almaktadır. Buna göre babası Üsküdar Nasuhi Dergâhi Şeyhi Ahmet Keramet'in Efendi, annesi Sultan I. Mahmut'un Silahdarbaşı Bosnalı Hüseyin Ağa torunlarından Ayşe Lamia Hanımdır. Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi 1950-1954*, c.VII, TBMM Vakfı Yayınları No: 18, s. 328.

Üsküdar İdadisinde tamamlayan Nasuhioğlu, Temmuz 1913 tarihinde Mülkiye'den pekiyi derece ile mezun oldu. Sonradan askerlik yaptığı dönemlerde de hukuk öğrenimini tamamlamıştır. Rükneddin Nasuhioğlu, tahsil hayatını tamamladıktan sonra Üsküdar Mutasarrıflığı Maiyet Memurluğuna atanarak 20 Kasım 1913 tarihinde devlet hizmetinde çalışmaya başlamıştır. Ardından sırayla 20 Ocak 1913'te Sadareti Uzmâ Tahrirat Dairesi 1. Şube Kitabeti, 1 Mart 1914'te aynı yerin Umur-u İdari-ye Kalem-i Kitabeti görevlerinde bulunmuştur.²

I. Dünya Savaşı'nın başladığı dönemde memuriyet görevi üzerinde bırakılarak 27 Temmuz 1914 yılında muharebelere katılmak üzere silahlı altına alındı. Çanakkale Savaşlarında asteğmen olarak çarpışmış ve dört yıl askerlik görevinden sonra 29 Aralık 1918 tarihinde ordudan terhis olmuştur. 8 Mayıs 1919'da Sadaret Mektub-i Kalem-i Hülefalığı'na atanan Rükneddin Nasuhioğlu, 19 Ağustos 1919 tarihinde İstanbul'da bulunan resmi dairelerin kaldırılması üzerine 15 Ekim 1923 tarihine kadar açıkta kalmıştır. Rükneddin Nasuhioğlu, Cumhuriyet döneminde de devlet hizmetinde çalışmaya devam etmiştir. Milli hükümetin kurulmasının ardından Ankara'ya gelerek sırasıyla 16 Ekim 1923'te Başvekâlet Kalem-i Mahsus Şifre Memurluğuna, 18 Aralık 1923 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü 1. Şube Mümeyyizliğine, 1 Nisan 1925'te Beyoğlu Vali Vekâletine³, 14 Temmuz 1926'da Beyoğlu Kaymakamlığı'na⁴, 29 Ekim 1927'de İstanbul Vilayeti Tahrirat Müdürlüğü'ne atandı. 30 Eylül 1928 tarihinde İstanbul Vefa Ortaokulu ve Galatasaray Lisesi Tarih-Coğrafya öğretmenliğine getirildi.⁵ 1934 yılına kadar idare hizmetinden uzak kalan Nasuhioğlu, 13 Şubat 1934'te üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliğine yükseldi.⁶

30 Eylül 1935 tarihinde İçel Valiliği'ne⁷, 15 Haziran 1939'da Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü'ne atanan⁸ Nasuhioğlu, bu tarihten sonra çeşitli şehirlerde valilik görevlerinde bulunmuştur. 27 Nisan 1943'te Samsun, 29 Kasım 1946'da Kocaeli, 1 Mart 1948'de Aydın, 21 Mart 1949'da Edirne⁹ ve 1 Ağustos 1949'da Merkez Valiliğinde bulunmuştur.¹⁰ Merkez Valiliği sırasında 14 Mayıs 1950 seçimlerine Demokrat Parti listesinden katılan Rükneddin Nasuhioğlu'nun milletvekilliği dönemi başlamıştır.

Rükneddin Nasuhioğlu 14 Mayıs 1950 seçimlerinde aldığı 48.360 oy ile DP'den Edirne milletvekili olarak teşrii hayatına girmiştir.¹¹ Özellikle IX. dönem Meclis çalışmaları oldukça yoğun geçmiştir. Çünkü I. Menderes kabinesinde İçişleri Bakanlığı (22.05.1950-9.03.1951) II. Menderes kabinesinde ise Adalet Bakanlığı (9.03.1951-10.11.1952) görevlerinde bulunmuştur. Bunların yanı sıra IX. dönem TBMM'de İçişleri Komisyonu'nda çalışmış ve bu komisyonun başkanlığını yapmıştır.¹² İçişleri Bakanı olduğu dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin iskânı¹³ hususunda yapılacakları bizzat yerinde denetleyerek Vali ve Belediye

² Age, s.329.

³ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.18.1.1/15.60.15 20 Eylül 1925.

⁴ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1/34.26.4 15 Ekim 1927.

⁵ TBMM Albümü 1920-2010, c.II, ed. Selma Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, Ankara 2010, s. 558.

⁶ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1/84.3.4 29 Ocak 1934.

⁷ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.18.1.2/56.53.7 21 Haziran 1935.

⁸ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.18.1.2/87.69.1 19 Temmuz 1937.

⁹ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1.0/118.97.16 10 Şubat 1949.

¹⁰ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi 1950-1954*, c. VII, TBMM Vakfı Yayınları No: 18, 329.

¹¹ Öztürk, age, s.329. 1950 seçimlerinde Nasuhioğlundan başka Cemal Köprülü, Hasan Osman, Arif Altunalmaz ve Mehmet Ergüven Demokrat Parti milletvekili seçilmiştir. Milliyet, 16 Mayıs 1950.

¹² Ayn. Yer., s.329.

¹³ Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler hakkında detaylı bilgi için bkz. Işıl Tuna, "Türkiye'nin Uyguladığı Göçmen Politikası Bağlamında Bulgaristan Türkleri'nin Türkiye'ye Göçü (1950-1951)", *Toroslardan Tanrı Dağlarına Genel Türk Tarihine Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'na 75. Yaş Armağan'ı*, ed. Yrd. Doç. Dr. Erman Şan, TDAV Yayınları, İstanbul 2017, ss.555-578.

Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'ı ziyaret etmiştir.¹⁴ Ayrıca, Türkiye'ye gelen göçmenlerin vaziyetlerinin iyileştirilmesi için bizzat çalışmaları başlatmıştır.¹⁵ Rüknettin Nasuhioğlu'nun, IX. dönem Meclis faaliyetleri oldukça yoğun geçmiş, pek çok konu üzerinde Meclis'te görüşlerini beyan etmiştir.¹⁶ Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun Tasarısına¹⁷ destek vermiş ve bu konuda önemli bir konuşma yapmıştır. Adalet Bakanı sıfatıyla yaptığı konuşmada son zamanlarda ülke içinde muhtelif yerlerde Atatürk büstlerine, resimlerine tecavüzler yapıldığını, bu sebeple bu kanunun TBMM huzuruna getirildiğine dikkat çekmiştir. Ardından muhalefet partisi milletvekillerinin bu kanun hakkındaki eleştirilerinin üç noktada toplandığını belirtmiştir. Adalet Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu'na göre bunlar kanun tasarısının Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası, şahıs için kanun çıkarılmasının anti demokratik olduğu ve suçların münferit bir kanunla değil Ceza Kanunu içerisinde yer almasıdır.¹⁸ Sözlerinde bu ithamlara tek tek cevap veren Nasuhioğlu ezcümle şunları söylemiştir:

“Kanunun Anayasa'ya mugayir olması meselesi bir telakki tarzından çıkıyor. Biz bu kanunu sevk ederken böyle bir tearuz ve böyle bir vaziyet görmüş değiliz. ...Bu kanun mücerret hiçbir külfet tahmil etmemekte bilakis zaten kanunen cürüm olan bir mevzuu daha genişleterek ve yalnız bunun takibini amme hakları meyanına almak suretiyle doğrudan doğruya takibat yolunu açmaktadır. Bundan antidemokratik denecek bir mana nasıl çıkar? ...Ceza Kanunu doğrudan doğruya gayrişahsi bir kanundur. Orada hiçbir şahsın ismi mevzu bahis olamaz.”¹⁹

1954 seçimlerinde de DP Edirne milletvekili olarak Meclis'e yeniden giren Rükneddin Nasuhioğlu X. dönemde Edirne müdafii General Şükrü zevcesi Zafer Edirne'ye vatani hizmet tertibinden maaş tahsisine dair²⁰ ve Harçlar Kanunu'nun 97. maddesinin tadili ve bu kanuna muvakkat bir madde ilave edilmesi hususunda²¹ kanun teklifinde bulunmuştur. Bu dönemde Meclis içerisinde IX. döneme göre nispeten fazla söz almamıştır.²² 1957 seçimlerinde DP'den yeniden aday olmuş²³ 553.48 oyla yeniden milletvekili seçilmiştir.²⁴ Bu dönemde Dâhiliye

¹⁴ Milliyet, 25 Kasım 1950.

¹⁵ BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 030.01/17.99.11 28 Eylül 1950.

¹⁶ IX. dönemde toplam 88 konuda görüşlerini beyan etmiştir. Konuşmalar için bkz.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=88&v_kullanici_id=10340335&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2017)

¹⁷ 1951 yılının ilk aylarında Atatürk büstlerine saldırılar meydana gelmeye başlamıştır. Bu olaylardan biri de Kırşehir'de faili meçhul kişi ya da kişiler tarafından Atatürk büstlerinin tahrip edilmesi hadisesidir. Akşam, 26 Şubat 1951. Muhalefet Atatürk'ün büstlerine saldırıların artması üzerine konuyu Meclis gündemine getirdi. Ülkedeki huzursuz ortam, muhalefetin tepkisi ile birleşince hükümet Atatürk'e yapılan tecavüzleri durduracak bir kanun teklifi hazırlamıştır. Başbakan Atatürk'ü Koruma Kanunu ismini taşıyan yasa tasarısı ile “*Memlekette huzursuzluk havası yaratmak isteyenlere karşı bu hareketlerinin cezai müeyyide altında bulunduğunu ihtar etmeyi*” amaçlandığını belirtmiştir. Zafer, 18 Nisan 1951.

¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, d.9, c.7, 4 Mayıs 1951, s. 49-50.

¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, d.9, c.7, 4 Mayıs 1951, s. 51.

²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, d.10, c.5, 7 Şubat 1955, s. 23.

²¹ TBMM Tutanak Dergisi, d.10, c.18, 26 Nisan 1957, s. 253.

²² X. dönemde 20 adet konuşması mevcuttur. Konuşmalar için bkz.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=23&v_kullanici_id=10340286&v_g_elecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2017)

²³ Milliyet, 13 Nisan 1954.

²⁴ Aynı zamanda Mükerrerrem Sarol, Sabahattin Parsoy, Rasih Gürkan, Kadrettin Oğuz Alıcı ve Nurettin Manyas Edirne'den milletvekili seçilmişlerdir. Milliyet, 29 Ekim 1957.

Encümeni'nde çalışmıştır.²⁵ XI. dönemde de Harçlar Kanunu'nun değiştirilmesi konusunda üç kez teklifte bulunmuştur.²⁶ Ayrıca bu dönemde Meclis'te söz alarak fikirlerini beyan etmiştir.²⁷

Ancak 27 Mayıs 1960 günü gerçekleşen askeri darbe sonucunda Meclis feshedilmiş, DP'nin yönetici kadrosu ve milletvekilleri tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüşlerdir. Bu çerçevede Rükneddin Nasuhioğlu da 5 Haziran 1960 tarihinde nezaret altına alınmıştır. Ardından 8 Ekim'de Rükneddin Nasuhioğlu Yassıada'da Anayasayı ihlal etmek suçundan yargılanmıştır.²⁸ Yüksek Adalet Divanı Başkanlığı yargılamaların 14 Ekim 1960 tarihinde saat 9.30'da başlayacağını kamuoyuna duyurmuştur.²⁹ Bu kapsamda görülecek ilk dava Rükneddin Nasuhioğlu'nun da sanık olarak yer aldığı Anayasayı İhlal Davası'dır.

Anayasayı İhlal Davası'nda başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes olmak üzere toplam 405 sanık yargılanmıştır.³⁰ Sanıklara isnat edilen suçlar ise şu şekildedir:

“1951 ve 1953 tarihinde 6294 sayılı kanunla Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulması, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne çok oy kazandırdığı için 1954 tarihinde Kırşehir ilinin ilçe haline getirilmesi suretiyle vatandaşların siyasal inançlarından ötürü cezalandırılması. 1953 tarihinde hükümete istediği anda 25 yıllık hizmet süresini dolduran yargıçları emekliye ayırma hakkını tanıyan bir kanun çıkartmak suretiyle adliyenin bağımsızlığının ihlali. Meclis İçtüzüğünde yapılan değişikliklerle Meclis müzakerelerine engel olunması ve Tahkikat Komisyonu kurulmasına karar verilmesi. 27 Nisan 1960 tarihinde Meclis'in veremeyeceği olağanüstü yetkilerin Tahkikat Komisyonu'na verilmesi. Bu olağanüstü yetkilerle Anayasa'nın feshi ve ilgasına yeltenmek. 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun çıkarılması. Seçim Kanunu'nda yapılan anti demokratik değişiklik.”³¹

Rükneddin Nasuhioğlu Anayasayı İhlal Davası'nda başsavcının hapis istemi ile yargılanmıştır.³² Nasuhioğlu'na yöneltilen suçlamalar ise şu şekildedir:

²⁵ Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)*, c. III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu No: 156, s.156.

²⁶ Harçlar Kanunu'nun 6955 sayılı kanunla muaddel 97. maddesinin 1 numaralı fıkrasının değişimi. TBMM Tutanak Dergisi, d.11, c.6, 15 Aralık 1958, s.166. 5887 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 6955 sayılı kanunla muaddel 97. maddesinin 1 numaralı fıkrasının değişimi. TBMM Zabıt Ceridesi, d.11, c.10, 14 Aralık 1959, s.358. 5887 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 6955 Sayılı kanunla muaddel 97. maddesinin tadili ve bu kanuna muvakkat bir madde ilavesi hakkındaki teklif. TBMM Zabıt Ceridesi, d.11, c.11 4 Ocak 1960, s.17.

²⁷ XI. Dönemde toplam 16 konuşması mevcuttur. Konuşmalar için bkz.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=19&v_kullanici_id=10340301&v_elecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi:28 Mayıs 2017)

²⁸ Yassıada'da duruşmalar başlamadan önce adaya gidiş tatbikatı düzenlenmiştir. 5 Ekim 1960 tarihinde Dolmabahçe'de yapılan tatbikatta Yassıada'ya gidecek olanları Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri temsil etmiştir. Tatbikata Adalet Bakanı Amil Artus MBK sekreteri Orhan Erkanlı ve adada görevli bulunan polisler iştirak etmişlerdir. Milliyet, 6 Ekim 1960.

²⁹ Milliyet, 8 Ekim 1960.

³⁰ 11 Mayıs 1961 Perşembe günü başlayan dava 53 duruşma günü devam etmiş ve 9 sanık öldüğü için 394 sanıkla nihayete ulaşmıştır. Dava kapsamında 34 tanık dinlenmiş, divana verilen savunmalar 500 sayfa aşmıştır. 11 kişi devamlı hastalığı dolayısıyla savunmalarını yazılı olarak göndermiş, sanıkları avukatlar savunmuştur. Milliyet, 12 Ağustos 1961.

³¹ Gül Tuğba Dağcı Taşpınar, *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Ordu Siyaset İlişkisi ve 27 Mayıs Askeri Darbesi*, İlgi Yayınları, İstanbul 2006, 104.

³² Milliyet, 15 Temmuz 1961. Yassıada mahkemesinin 14 Temmuz tarihli duruşmasında Başsavcı Altay Ömer Egesel Anayasa Davasından Rükneddin Nasuhioğlu'nun hapis cezası ile yargılanmasını istemiştir.

“Halk Partisi mallarının müsaderesine dair kanunun teklifçileri arasında yer alması, Kırşehir Kanunu tasarısını Dâhiliye Encümeni Başkanı sıfatıyla imzalaması ve oy vermesi, İçtüzük tadiline oy vermesidir.”³³

1. Rükneddin Nasuhioğlu'nun Yazılı İfadesi (5 Eylül 1960)

Rükneddin Nasuhioğlu, 5 Haziran'da tutuklandıktan sonra ifadesi 5 Eylül 1960 tarihinde alınmıştır. O tarihe kadar herhangi bir sabıkası bulunmayan Nasuhioğlu, verdiği iki sayfalık ifadesinde öncelikle ülkede tek parti rejimine ve dikta rejimine dönülmesinin imkân olmadığını vurgulamıştır. Ardından Demokrat Parti'nin ülkede demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi için çok çaba harcadığını belirterek, bu savını DP'nin hem muhalefette hem de iktidardaki uygulamalarından örneklerle açıklamıştır. Demokratların daha muhalefet yıllarından itibaren Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 18. maddesi hükmünü ve Seçim Kanunu'nun gizli oy açık sayım şeklinde yeniden düzenlenmesinde büyük katkıların olduğunu söylemiştir. Seçimlerin hâkim huzurunda yapılmasını, seçim mazbatalarının Yüksek Seçim Kurulu'nda tetkik edilmesini, seçim kütüklerinin düzenlenmesi çalışmalarını DP'nin sağladığını belirtmiştir. Üç dönem boyunca sürdürdüğü milletvekili hayatında yeminin aksine bir davranışta bulunmadığını hatırlatan Nasuhioğlu, demokrasiyi aldığı yerden daha ileriye götüren DP iktidarının dikta rejimine doğru gittiğinin söylenemeyeceğini, çünkü bu durumu gösteren hiçbir ibare bulunmadığını ifade etmiştir.³⁴

Nasuhioğlu, Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına yönelik olarak bu komisyonun kurulmasının “İçtüzüğün 177. maddesine göre bir madde hakkında bilgi toplamak üzere Meclis her zaman bir tahkikat komisyonu kurulabilir” ibaresinden dolayı oluşturulabileceğini belirtmiştir. Soruşturma Kurulu'nun kurulması Anayasa'ya aykırı olmadığını da eklemiştir.³⁵ Ancak gözünden geçirdiği bir rahatsızlık dolayısıyla komisyonun karar ve müzakerelerinde bulunmadığını, bu sebeple oya iştirak etmediğini ifade etmiştir. Salahiyet Kanunu'na gelince bu kanunun Anayasa'ya uygun olup olmadığı üzerinde birtakım tartışmaların yaşandığını, gerçekte kesin bir karar verilemeyeceğini ancak Meclis çoğunluğunun Anayasa'ya mugayir olmadığı kanaatinde olduklarını belirtmiştir. Rükneddin Nasuhioğlu ifadesinde son olarak “Anayasa sistemimize göre kanunların Anayasa'ya uygun olup olmadığının mahkemeler ve devlet şurası tetkik edemez. İçtihat böyledir. O halde kanunların Anayasa'ya mugayeretinin iddia olunmaması lazımdır”³⁶ şeklindeki sözlerle tamamlamıştır.

2. Rükneddin Nasuhioğlu'nun Savunmaları (5 Ağustos 1961)

Anayasa davasında savunmalar 21 Temmuz 1961 tarihinden itibaren başlamıştır.³⁷ Yassıada mahkemesinde görülen davalar sadece duruşmaları izleyenlere açık olmamış, aynı zamanda radyolarda Yassıada saati programı hazırlanarak iddia makamının suçlamaları ve sanık savunmaları tüm Türkiye tarafından dinlenmiştir.³⁸ Rükneddin Nasuhioğlu mahkemede sözlü savunma yapmamış, 5 Ağustos 1961 tarihinde³⁹ kendi el yazısıyla 18 sayfalık bir savunma kaleme almıştır.⁴⁰ Bunun haricinde mahkemede sözlü olarak İzmir Barosu

³³ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, 14 Ekim 1960-15 Eylül 1961, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s.223.

³⁴ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.1.2.2 5 Eylül 1960, s.51.

³⁵ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.1.2.2 5 Eylül 1960, s.51.

³⁶ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.1.2.2 5 Eylül 1960, s.52.

³⁷ Milliyet, 22 Temmuz 1961.

³⁸ Milliyet, 9 Ekim 1960.

³⁹ Bu tarihte Anayasa sanıklarının yüzde 40'ı savunma yapmıştır. Milliyet, 5 Ağustos 1961.

⁴⁰ Nasuhioğlu el yazısı ile kaleme aldığı savunmasında müdafilerinin yaptıkları savunmayı aynen kabul ettiğini beyan eder.

avukatlarından Baha Yörük ve İstanbul Barosu avukatlarından Alaeddin Nasuhioğlu⁴¹ Rükneddin Nasuhioğlu'nun müdafii sıfatıyla kendisini savunmuşlardır.

Rükneddin Nasuhioğlu'nun hem kendi el yazısı, hem de avukatları tarafından yapılan 5 Ağustos 1961 tarihli savunmasının başlangıcında Nasuhioğlu'nun memuriyet hayatı ve milletvekilliği görevi boyunca yaptığı hizmetler hatırlatılmıştır. Avukatları Nasuhioğlu'nun 34 sene boyunca süren devlet memurluğunda daima ahlaktan ve dürüstlükten yana tavır alan bir idare amiri olarak anıldığını belirtmişlerdir. Bu durumun milletvekilliği boyunca da devam ettiğini, özellikle İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı görevlerini devri sabık yaratmamak şartı ile kabul ettiği cihetiyle kanıtlamak istemişlerdir.⁴² Nasuhioğlu da yazılı savunmasında milletvekilliği hayatında tarafsızlığı amaç edindiğini, İçişleri ve Adalet Bakanlığı yaptığı dönemlerde tüm mesuliyetlerini kanunlar çerçevesinde gerçekleştirdiğini, kanundan başka hiçbir tasarrufu olmadığını⁴³ altını önemle çizmiştir.

Rükneddin Nasuhioğlu'nun sorgusunun yapıldığı⁴⁴ 6 Haziran 1961 tarihinde bir ihbar dilekçesi üzerine Nasuhioğlu'nun bazı hâkim ve müddei umuminin yerlerini değiştirdiği iddia edilmiştir. Bu iddialara cevaben müdafiler bu muamele ve tasarrufların müfettişler tahkikatına ve Müsteşar ile Umum Müdürlerinden kurduğu komisyonların kararlarına dayandığını, bunların hâkimsiz yerlerdeki boşlukları doldurmak için hâkim bulunan yerlerdeki kadroların ilgası ile hâkimsiz yerlerde adalet ihtiyacının karşılanması ve bazılarının da yine mahkemede söylenmeyecek olaylar sebebiyle gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Nasuhioğlu'nun Adalet Bakanlığı zamanında yaptığı tasarruflar olduğu için bu tutumun kendisinin lehine kaydedilmesi gerektiğini de eklemişlerdir.⁴⁵

Rükneddin Nasuhioğlu'nun maddi ve şahsi menfaat sağladığına yönelik suçlamalara karşılık Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı'na yapılan tetkikten sonra gayri meşru iktisabı olmadığı anlaşılmıştır.⁴⁶ Ancak avukatları savunmada bir kez daha bu konuya temas etmiştir. Rükneddin Nasuhioğlu'nun Grup zabıtlarında yer alan konuşmalarının belirli yerlerini haksız mal edinmeye karşı bakış açısını göstermesi bakımından delil olarak divana sunmuşlardır. 6 Şubat 1958 tarihli gruptaki beyanatı şu şekildedir:

“...Sayın Başvekil, bir parti reisi olarak müşkül durumdadırlar. Bu itibarla vazifeyi tamamen afaki şekilde müzakere etmek lazımdır. Durum şudur. Onuncu devre BMM azası hemen tamamı itibariyle 958 tahsisatlarını almışlardır. Belki almayanlar da vardır. Bu arkadaşların bir kısmı mebus olmuş buraya gelmiştir. Bir kısmı gelmemiştir. Şimdi bunun bir anlaşma ile halledilmesi meselesi ne Demokrat Parti Grubunun ne de muhalefet parti grubunun bir kararı olmaktan ziyade mahiyet ve mevzuu itibariyle bir efkârı umumiye meselesidir. ...Umumi efkâr karşısında BMM'nin umumi prestijini korumak hususunda feragatli olmak icap eder ve muzaaf tahsisat almak meselesinin yerinde olmadığı kanaatindeyim.”⁴⁷

Nasuhioğlu el yazısıyla kaleme aldığı savunmasında da bu iddiayı kesin olarak reddetmiştir. Savunmasında uzun zamandır rahatsız olduğu, sol gözünün tedavisi için 8000 liralık döviz aldığını ancak kullanmayarak Merkez Bankasına iade ettiğini eklemiştir.⁴⁸

⁴¹ Rükneddin Nasuhioğlu'nun kardeşidir. 9 Mart 1974 tarihinde vefat etmiştir. Milliyet, 9 Mart 1974.

⁴² BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

⁴³ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁴⁴ 12 Mayıs 1961 tarihinde sanıkların sorgusu yapılmaya başlamıştır. Milliyet, 12 Mayıs 1961.

⁴⁵ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

⁴⁶ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.386.176.5 10 Nisan 1961.

⁴⁷ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁴⁸ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

Rükneddin Nasuhioğlu savunmasında Meclis içinde sergilediği tutumlara özel bir yer ayırmıştır. Meclis içinde daima hüsnü niyetli olduğunu, bunu hem iktidara, hem de muhalefete karşı süreklilik içinde sürdürdüğünü ifade etmiştir.⁴⁹ Dâhiliye Encümenine reislik yaptığı süre zarfında muhalefetin istediği kadar konuştuğunu belirtmiş ve Meclis müzakerelerinde usul dışı herhangi bir sözünün bulunmadığını da eklemiştir.⁵⁰ Müdafileri de duruşma esnasında Rükneddin Nasuhioğlu'nun Af Kanunu, İctüzük Tadili, Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve Matbuat Kanunları üzerinde yaptığı konuşmalarından örnekler vererek kendisinin daima parlamentonun istiklali ve memleketin huzuru için çalıştığını gösteren deliller olarak mahkemeye sunmuşlardır. Nasuhioğlu, af konusunda 1958 tarihinde parti grubunda yapılan bir teklifin müzakeresinde matbuat suçları ve siyasi suçlar için bir affa taraftar olabileceğini, ancak bir katilin veya hırsızın affının doğru olmayacağını savunmuştur. Basın suçlarının affı hususunda hazırlanan kanun teklifini imzalamış ve imzasını geri almamıştır.⁵¹

Rükneddin Nasuhioğlu savunmada Meclis İctüzük tadiline yönelik olarak İctüzüğün tadil edilmesine aleyhte konuşan bir insan olduğunu belirtmiştir. İctüzük maddeleri grupta görüşülürken kimseden çekinmeyerek Başbakan ve parti genel başkanının sert müdahaleleri karşısında “*Bu içtüzük mevzuu doğrudan doğruya hükümetten ziyade bizi alakadar eder. Burada grup halik hükümet mahlûktur. Hükümet niyaz eder, grup onu kabul veya reddeder. Bu itibarla tasarıyı madde madde okuyarak müzakere ve kabul edelim, teklifim budur*” şeklindeki sözleri ile fikrini açıkça söylediğini belirtmiştir.⁵²

1954 tarihinden sonra geçen devirde de Anayasaya aykırı herhangi bir hareketi bulunmadığını belirten Nasuhioğlu, Kırşehir'in ilçe haline getirilmesini “*Hatalı olduğu anlaşılmış bir uygulama*” şeklinde nitelendirerek Meclis'in X. devri bitmeden bu hatadan dönüldüğünü de eklemiştir. Halkevlerine yönelik olarak ise bu tesislerin etkili bir hale getirilmesi görüşünde olduğunu, bu hususta bakan sıfatıyla yazılı teklifi olduğunu, Başbakanlık Arşivi'nden bu durumun teyit edilebileceğini eklemiştir. Ayrıca Halkevlerinin durumuna yönelik olarak rahmetli milletvekili Ahmet Faik Barutçu ile aynı fikirde olduklarını fakat birbirlerinden etkilenmediklerini söylemiştir.⁵³ Nasuhioğlu, Anayasayı İhlal Davası'nın duruşmasında bizzat söz alarak bu savını yinelemiştir. Halkevlerinin kültür bakımından zayıf olan ülke için faydalı olduğunu bu sebeple devam etmesi gerektiğini söylemiştir.⁵⁴

Rükneddin Nasuhioğlu Tahkikat Komisyonu oluşturulması ve Salahiyet Kanunu konularına yönelik suçlamalara da hem bizzat kendi hem de avukatları aracılığıyla cevap vermiştir. Tahkikat Komisyonu'na oy vermediğini belirten Nasuhioğlu, 7 Mayıs 1960 tarihli Demokrat Parti Grubu'nda konuşmak için söz istediğini, ancak yetişmediğini söylemiştir. Daha sonra kifayet aleyhinde konuştuğunu ancak kabul edilmediğini, bu yüzden grubu terk ettiğini açıklamıştır. Eğer o gün konuşma imkânı olsaydı, tahkikat konusunun “*İç politikamızın müsait olmadığından dolayı mahzurlu olduğunu*” söyleyeceğini açık yüreklilikle belirtmekten çekinmemiştir. 18 Mayıs 1960 tarihinde ise Meclis müzakerelerinin başladığını, kendisine 15 kişili bir liste verildiğini, ancak listeyi yırttığını ve oya iştirak etmediğini söylemiştir. Salahiyet Kanunu'nun müzakeresinde 27 Nisan 1960 tarihinde rahatsızlığı dolayısıyla kan aldığını ardından Meclise geç geldiğini belirtti. Meclis içerisinde rahatsızlanınca eve döndüğünü akşam evine gelen Kırklareli milletvekili Şefik Bakay'dan kanunun çıktığını öğrendiğini belirterek Şefik Bakay'ı şahit olarak göstermiştir. Bir de kanunun kabulünden sonra grup toplantısı kararı

⁴⁹ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵⁰ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵¹ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

⁵² BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

⁵³ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵⁴ Milliyet, 12 Mayıs 1961.

alandığını sonradan öğrendiğini, kanunun müzakeresinde bulunmadığı için gürültüleri görmediğini belirtti. Rükneddin Nasuhioğlu savunmasında Tahkikat Kanunu'nu Anayasaya uygun bir kanun olduğunu, fakat iyi bir kanun olmadığını çünkü sebepsiz bir kanun olduğunu belirtmiştir. O günkü şartlar altında Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına gerek olmadığını eğer böyle bir tetkike gerek varsa bunu hükümet ve Adalet Bakanlığı'nın yapması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁵

Nasuhioğlu'nun yaşadığı sağlık sorunları mahkemede belirtilerek avukatları aracılığıyla delilleriyle açıklanmıştır. 1960 yılının Mart ayında gözünde aniden başlayan iç kanama Edirne milletvekili Rükneddin Nasuhioğlu'nun siyasi hayatını da etkilediği belirtilmiştir. Nitekim tutuklu bulunduğu 15 aylık süre içerisinde sol gözünün görmesinin tamamen kaybolduğunu, üstelik sağ gözüne da hastalığın yayıldığını belirten Nasuhioğlu sağ gözünün görmesinin de zayıfladığını yazılı savunmasında divana bir kez daha bildirmiştir. Öte yandan göz doktoru Dr. E. Tahinci'nin 26 Mart 1960 tarihinde kendisine yaptığı göz muayenesi sonucunda her iki gözünde de lens kesafeti olduğu, adeta gözünün sarısının kaybolduğu, istirahat tedavisinin uygun olduğu şeklindeki rapor mahkemeye sunulmuştur. Ayrıca Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yapılan tetkikler sonucunda heyet raporu ile sol göz dibinde bir değişiklik yapılması gereğince 17 Mayıs 1960 tarihli raporda Frankrut'a gönderilmesi de mütalaa edilmiştir. Nasuhioğlu'nun sağlık sorunlarının mahkemeye yansıtılmasının sebebi ise belirtilen tarihlerde yapılan oylamalara katılmasının imkânsızlığını göstermesidir.⁵⁶

Hâkim teminatının amaç olduğunu belirten Nasuhioğlu Emekli Sandığı'nın 39. maddesinin kabulüne oy vermek imkânına dâhil olmadığını işaret etmiştir. Açıkça 39. maddeye oy vermediğini de açık yüreklilikle dile getirmiştir.⁵⁷ El yazısıyla kaleme aldığı savunmasında Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı yeminden dönmediğini, Meclis'e girdiğinden beri vicdanından başka hiçbir şeye tabi olmadığını, milletvekili olarak memlekete faydalı olamaya çalıştığını söyleyen Nasuhioğlu şu sözlerle savunmasını tamamlamıştır:

“Bizi buraya getiren sebep çok çeşitlidir. Bunun izahı bir kitap olur. Bu yüzden arz etmeyeceğim. Beni üzen ve meyas eden 44 senelik hizmetimi gönül rahatı ile düşünmemek lazım iken şimdi huzurunuzda vatana ihanet ile itham ediliyorum. 600 senelik bir ailemin yaşayan ferdiyim her şeyi kabul edebilirim ama vatana ihanet etmeyi asla. Gayri meşru iktisabım olmadığını yüksek divana tasdik etmişim... Evvelce hâkimlerin hâkimi olan Allah ondan sonra sizlere inanıyorum. Kararınızı hürmetle karşılayacağım”⁵⁸

Rükneddin Nasuhioğlu'nun müdafileri savunmalarının sonunda başsavcılığın Nasuhioğlu'nun tavır ve tutumlarını açıkça gösteren parti grubu zabıtlarını dikkate almadığını özellikle belirtmiştir. İddia makamının asıl suçu işlediği sanıkların grup toplantılarını resmi zabıtlarını dikkatle incelemesine karşılık bu sanıklardan geri kalan 285 kişinin Rükneddin Nasuhioğlu da dâhil olmak üzere adeta bir kalıba sokularak suça ikinci derecede iştirak eden olarak suçlandırıldığının görüldüğü belirtilmiştir.⁵⁹

Netice itibariyle Rükneddin Nasuhioğlu'nun “*Ne diktaya ne de Anayasa ihlaline taraftar olmadı*” belirtilerek her iki savunmada da beraati talep edilmiştir.

⁵⁵ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵⁶ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

⁵⁷ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵⁸ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.

⁵⁹ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961.

3. Mahkûmiyeti, Affı ve Vefatı

11 Ağustos 1961 tarihinde aralarında Rükneddin Nasuhioğlu'nun da bulunduğu milletvekillerinin savunmalarını tamamlamalarının ardından duruşmalar sona ermiştir. 14 Ekim 1960 tarihinde Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol tarafından “*Millet adına yargılamayı açıyorum*” sözüyle başlayan mahkemenin kararı 11 ay sonra 15 Ekim 1961 tarihinde 205. duruşma günü açıklanmıştır.⁶⁰

Yargılama sonunda 15 idam cezası, 31 müebbet hapis, 418 hapis cezası ve 128 beraat kararı alınmıştır. 5 sanık hakkındaki dava düşürülmüştür. Milli Birlik Komitesi Yüksek Adalet Divanı tarafından alınan 15 idam cezasının yalnızca üçünü tasdik ederek Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmiştir. Ölüm cezasına çarptırılan Refik Koraltan, Agâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kirişçioğlu, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu, Zeki Erataman⁶¹ ve Rüştü Erdelhun'un cezaları müebbet hapse çevrilmiştir. Celal Bayar'ın 65 yaş üstü olduğu için aldığı idam cezası kararı değiştirilmiştir.⁶² Bu çerçevede Rükneddin Nasuhioğlu hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan Anayasa'nın 146/3, 59 ve 173. maddeler hükmüne dört sene iki ay ağır hapsine ve kamu hizmetlerinden müebbeden yasaklanmasına, bir sene dört ay yirmi gün İstanbul'da genel emniyet nezareti altında bulundurulmasına ayrıca 152 lira maktu harcın kendisinden alınmasına karar verilmiştir.⁶³ Burada dikkat çeken husus kararın oy çokluğu ile alınmış olmasıdır. Hıfzı Tüz ve Abdullah Üner sanık Rükneddin Nasuhioğlu'nun beraatı lehine oy kullanmışlardır.⁶⁴

Kararların alınmasından sonra tutukluların hangi cezaevlerine sevk edileceği kamuoyunda merak konusu oluşturmuştur. Netice itibarıyla mahkûmların Kayseri, İmralı⁶⁵ ve Adana'daki⁶⁶ cezaevlerine gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede Rükneddin Nasuhioğlu Kayseri Cezaevi'ne gönderilmiştir. Kayseri Cezaevi'nde müebbet hapis cezası alan mahkûmlar bir süre hücrede kalırken Rükneddin Nasuhioğlu hücrede kalmamıştır.⁶⁷ Nakillerden kısa bir süre sonra yapılan açıklamada Kayseri Cezaevi'nde bulunanların ceza sürelerinin ilk yarısında inzibati bir ceza almazlarsa geri kalan mahkûmiyetlerinin dörtte birinin affedileceği açıklanmıştır.⁶⁸

Rükneddin Nasuhioğlu için artık Kayseri Cezaevi günleri başlamış oluyordu. Adalet Bakanlığı'nın 16 Ekim 1962 tarihinde aldığı karar çerçevesinde Adalet Divanı'nda haklarında hüküm verilen 347 mahkûmdan 258'i Af Kanunu'ndan yararlanmıştır. Bu kapsamda Rükneddin Nasuhioğlu'nun cezası affedilmiştir.⁶⁹ Rükneddin Nasuhioğlu cezaevinden çıktıktan sonra bir süre ticaretle meşgul olmuştur.⁷⁰ Nasuhioğlu 5 Şubat 1973 tarihinde vefat etmiş, Karacaahmetteki aile mezarlığına defnedilmiştir.⁷¹ Siyasi hakların iade edilmesi

⁶⁰ Milliyet, 15 Eylül 1961.

⁶¹ Zeki Erataman'ın Yassıada'da yaşadıklarını daha detaylı incelemek için bkz. Işıl Tuna, *Zeki Erataman'ın Siyasetçi Kimliği ve Yassıada'da Yargılanması (1950-1961)*, Libra Yayınları, İstanbul 2016.

⁶² Milliyet 16.09.1961.

⁶³ Akis, 18 Eylül 1961.

⁶⁴ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.105.330.1 15 Eylül 1961.

⁶⁵ Müebbet ceza alanlar önce İmralı'ya sevk edilmiştir. Milliyet, 20 Eylül 1961.

⁶⁶ Milletvekili olamayan hükümlüler Adana Cezaevine gönderilmiştir. Milliyet, 20 Eylül 1961.

⁶⁷ Kayseri Cezaevinde 52 adet hücre bulunmaktaydı. Her hücrede tek kişilik bir ranza üstü kapaklı bir tuvalet musluk, lavabo, kalorifer, demir parmaklıklı pencere, masa bir de sandalye bulunmaktaydı. Milliyet, 26 Eylül 1961.

⁶⁸ Milliyet, 15 Eylül 1961

⁶⁹ Milliyet, 17 Ekim 1962

⁷⁰ Milliyet, 6 Kasım 1969.

⁷¹ Milliyet, 7 Şubat 1973.

kanunun çıkması üzerine 295 eski DP'li siyasal haklarına kavuşmuşlar, ancak Rükneddin Nasuhioğlu'nun ömrü yetmemiştir.⁷²

Sonuç

1950 tarihinde teşrii hayatına başlamış olan Demokrat Parti Edirne milletvekili Rükneddin Nasuhioğlu 27 Mayıs 1960 darbesine kadar görevini aralıksız bir şekilde sürdürmüştür. 10 yıllık siyasi hayatında İçişleri ve Adalet Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Bu süreçte aktif bir şekilde sözlü, yazılı sorulara cevap vermiş, kanun tasarıları hakkındaki görüşlerini açık yüreklilikle dile getirmiştir. Savunmalarında gereksiz ve fazla konuşmayı sevmediğini belirten Nasuhioğlu vicdanının sesini dinleyerek çeşitli konularda görüş bildirdiğini eklemiştir.

Savunmalarında kişiliği hakkında bilgiler veren ve aleyhindeki tüm iddiaları reddeden İbrahim Rükneddin Nasuhioğlu'nun, birçok Demokrat Parti milletvekili gibi rahatsızlık duyduğu temel nokta vatana ihanet etmekle suçlanması olmuştur. Ömrünün yarısından fazlasını devletin çeşitli kademelerinde devlete ve vatana hizmet etmekle geçirmiş biri için bu suçlama şüphesiz oldukça ağırdır. Nitekim bu durumu kendi el yazısıyla kaleme aldığı savunmasında divana büyük cesaretle belirtmekten çekinmemiştir.

Rükneddin Nasuhioğlu mahkemede sözlü bir savunma yapmamış onun yerine avukatları Baha Yörük ve Alaeddin Nasuhioğlu kendisini savunmuşlardır. Müdafileri Nasuhioğlu'nun gerek Meclis içinde gerekse grup toplantılarındaki konuşmalardan örnekler vererek iddia makamının suçlamalarını reddetmişlerdir. Üstüne üstlük başsavcının Nasuhioğlu'nun tutuklanmasına yönelik iddiaların lehte deliller olduğunu bu sebeple beraatını talep etmişlerdir.

Rükneddin Nasuhioğlu Yüksek Adalet Divanı'nın verdiği karar gereğince dört yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Yassıada'da yargılandıktan ve karar çıktıktan sonra Kayseri Cezaevine nakledilen Nasuhioğlu 18 Ekim 1962 tarihinde yürürlüğe giren 78 sayılı Af Kanunu'ndan yararlanarak serbest bırakılmıştır. Afla serbest kaldıktan sonra bir daha siyasete girmeyen Nasuhioğlu ticaretle meşgul olmuştur. Artan rahatsızlığı nedeniyle 5 Şubat 1963 tarihinde vefat etmiş ve İstanbul'da Karacaahmet mezarlığına defnedilmiştir.

⁷² Milliyet, 17 Nisan 1974.

Kaynakça:**1. Arşiv Belgeleri**

- BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1/34.26.4 15 Ekim 1927.
 BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1/84.3.4 29 Ocak 1934.
 BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.11.1/118.97.16 10 Şubat 1949.
 BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.18.1.1/15.60.15 20 Eylül 1925.
 BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.181.2/87.69.1 19 Temmuz 1937.
 BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, 30.18.1.2/56.53.7 21 Haziran 1935.
 BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.105.330.1 15 Eylül 1961.
 BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9897-11 5 Ağustos 1961.
 BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.47.140.1/9896-9 5 Ağustos 1961
 BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.1.2.2 5 Eylül 1960.
 BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, 010.09.396.1176.5 10 Nisan 1961.
 BCA, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 030.01/17.99.11 28 Eylül 1950.

2. Resmi Yayınlar

- TBMM Zabıt Ceridesi
 TBMM Tutanak Dergisi

3. Gazeteler&Dergiler

- Akis
 Akşam
 Milliyet
 Zafer

4. Kitap ve Makaleler

- ARSLAN, Zühtü, *Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)*, c. III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu No: 156.
 DAĞCI TAŞPINAR, Gül Tuğba, *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Ordu Siyaset İlişkisi ve 27 Mayıs Askeri Darbesi*, İlgı Yayınları, İstanbul 2006.
 ÖZTÜRK, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi 1950-1954*, c.VII, TBMM Vakfı Yayınları No: 18.
TBMM Albümü 1920-2010, c.II, edt. Selma Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, Ankara 2010.
 TUNA, Zeki Erataman'ın Siyasetçi Kimliği ve Yassıada'da Yargılanması (1950-1961), Libra Yayınları, İstanbul 2016.
 TUNA, Işıl, "Türkiye'nin Uyguladığı Göçmen Politikası Bağlamında Bulgaristan Türkleri'nin Türkiye'ye Göçü (1950-1951)", *Toroslardan Tanrı Dağlarına Genel Türk Tarihine Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'na 75. Yaş*

Armağan'ı, ed. Yrd. Doç. Dr. Erman Şan, TDAV Yayınları, İstanbul 2017,s.555-578.

Yüksek Adalet Divanı Kararları 14 Ekim 1960-15 Eylül 1961, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.

5. İnternet Sitesi

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=88&v_kullanici_id=10340335&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2017)

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=23&v_kullanici_id=10340286&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2017)

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=R%C3%9CKNEDD%C3%9DN%20NASUH%C3%9DO%C3%90LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=19&v_kullanici_id=10340301&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi:28 Mayıs 2017)